

Dor onze medewerker **Sander Janssens**

Het is een bekend fenomeen in fantasy-boeken: de landkaart op een van de eerste bladzijdes, waarop de wereld staat afgebeeld waarin het verhaal zich afspeelt. Een dankbaar houvast om lezers wegwijs te maken in een parallel, magisch universum.

In een repetitieruimte in Zaandam laat actrice Jip Smit de plattgrond zien die ze maakte van de fantasiewereld van haar theatersolo *Motherland*. Noordelijk liggen de drie 'Eilanden van Treis Méres', zuidwaarts een grillig, bebost vasteland, met ergens een open plek: het dierendorp. In die wereld staat hoofdpersoon Katinka voor een grote opdracht: het opheffen van de vloek die ervoor zorgt dat mannen (die in deze wereld „penisdragers” worden genoemd) tachtig jaar oud worden en vrouwen (hier: „nondraga”) slechts drie dagen leven. Katinka is de enige vrouw die niet na drie dagen stierf: zij heeft het uiterlijk van een vrouw, maar de levensloop van een man. Verguisd door de bevolking, zocht ze toevlucht tussen de dieren in de bossen.

„Nee, ik ben dus helemaal niet zo'n typische fantasy-nerd,” Smit lacht gul. „Als kind hield ik net als iedereen van *Harry Potter*, maar niet meer dan gemiddeld. Je hebt van die echte fantasy-fans die alles van zo'n wereld willen uitzoeken. Niks voor mij, heb ik er een veel te korte spanningsboog voor.”

Jip Smit (32) speelde na haar afstuderen aan de Amsterdamse toneelschool onder meer bij Orkater, Toneelgroep Amsterdam en in de tv-serie *Deep Shit*. Met een korte versie van *Motherland* won ze in 2020 de Best Of Fringe Award op het Amsterdam Fringe Festival. Het is haar eerste zelfgeschreven voorstelling. „Ik miste vaak de fantasie in het theater. Ik zag vooral realistische stukken waarin realistische problemen speelden, terwijl het toneel de plek van de verbeelding is. Waarom doen we dan zo weinig beroep op die verbeelding?”

Verbeelding

Het fantasy-genre biedt volgens Smit een „kader om de fantasie open te zetten”. Maar hoe breng je zo'n parallelle wereld met eigen magische codes, wetten en gebruiken tot leven in het theater? Smit: „Theater is per definitie een gezamenlijke afspraak, dus voor mijn gevoel is het helemaal niet onlogisch om dit genre naar toneel te vertalen.” Voorbeelden van fantasy-theater zijn er nochtans nauwelijks, los van *Harry Potter* en *The Cursed Child*, de succesvolle monsterproductie die sinds 2016 in Londen te zien is en vol spectaculaire decorwissels en special effects zit. Met haar sobere insteek is Smits monoloog een absolute tegenpool daarvan. „Ik heb juist bewust geen decor: je mag als toeschouwer zelf verzinnen hoe de wereld er precies uitziet.”

De truc is om eerst de geschiedenissen en de tradities van de personages tot in de puntjes te verzinnen en tot in detail voor te stellen hoe die wereld eruitziet, en de toeschouwer vervolgens maar het topje van de ijsberg te laten zien. Want juist in kleine details komt die wereld tot leven, stelt Smit. „Aan kostuums kun je bijvoorbeeld al veel aflezen over hoe mensen leven. Mijn personage Katinka draagt een soort leren handschoentjes met daaromheen touw gewikkeld. Ze is gevlucht van de eilanden, naakt en verweerd in de bossen beland. Mijn kleding moet dus met materialen van daar gefabriceerd zijn. Daarmee geef je meteen al veel achtergrondinformatie aan de toeschouwer.”

Voor haar was het belangrijk om het fantasy-genre in de voorstelling niet op de hak te nemen. „Het is iets waar makkelijk

Actrice Jip Smit: „De grap van fantasy is: hoe anders die werelden er ook uitzien, de bewoners kampen met dezelfde morele vraagstukken als wij.”

INTERVIEW **JIP SMIT** ACTRICE

‘In kleine details komen hele werelden tot leven’

Actrice Jip Smit brengt het fantasy-genre naar het theater met haar solovoorstelling *Motherland*. „Wat maakt iemand tot held en wat ligt er ten grondslag aan het kwaad?”

Waarom doen we zo weinig beroep op de verbeelding?

grappen over gemaakt worden. Mensen denken al snel aan LARP'en [live action role-playing] en hebben daar meteen een mening over, maar ondertussen lezen we wel met zijn allen *Harry Potter* en kijken we *Games of Thrones*. Daar zie je ook nooit iemand lacherig doen over het feit dat-ie op een draak zit. Er zit veel humor in de voorstelling, maar ik maak het genre zelf niet belachelijk.”

De held

Kenmerkend aan fantasy is volgens haar de structuur van de hero's journey. „Vaak is de held iemand die onverwacht een grote opdracht krijgt, en dat in eerste instantie eigenlijk helemaal niet wil doen. Onderweg komen er helpers bij, zijn er tegenslagen en wordt uiteindelijk de vijand verslagen.” Die held, voegt ze

toe, is overigens bijna altijd een man. „Je komt in fantasy- en heldenverhalen amper vrouwen tegen.”

Katinka wordt verketterd in haar geboortestreek omdat ze als vrouw niet voldoet aan de norm van de mannelijke heersers. Dat is natuurlijk niet toevallig. „Het onderwerp raakt me. Ik heb zelf ook zo veel dingen gedaan waarvan ik nu denk: dat deed ik alleen maar om te voldoen aan een norm. Ik had als kind altijd kort haar, maar toen ik op de middelbare school kwam dacht ik: oh, nu moet ik een vrouw zijn, dus ik moet sexy zijn, strakke broeken dragen en mijn haar laten groeien. En dan kom je vervolgens op de toneelschool en gebeurt hetzelfde: alle vrouwen hadden hakken, jurkjes, lang haar. Dus ik dacht: als ik kort haar heb, vinden mannen me niet aantrekkelijk, of

word ik nooit gecast. Dat is een verschrikkelijke gedachte.”

Stiekem zit er dus ook een vleugje activisme in dit stuk, geeft Smit toe, al zit het goed verstoppt in een episch verhaal met bezweringen, kastelen en pratende dieren. „De grap van fantasy is: hoe anders die werelden er ook uitzien, de bewoners kampen met dezelfde morele vraagstukken als wij. Hoe kan ik een goed mens zijn, wat maakt iemand tot held en wat ligt er ten grondslag aan machtswellust of het kwaad? Juist door die afstand, kunnen we ook onszelf en onze eigen wereld beter bekijken en bevragen.”

Motherland van Jip Smit (regie: Esther Habbema). Tournee 18/10 t/m 14/12, première 19/10. Inl: jipsmit.com